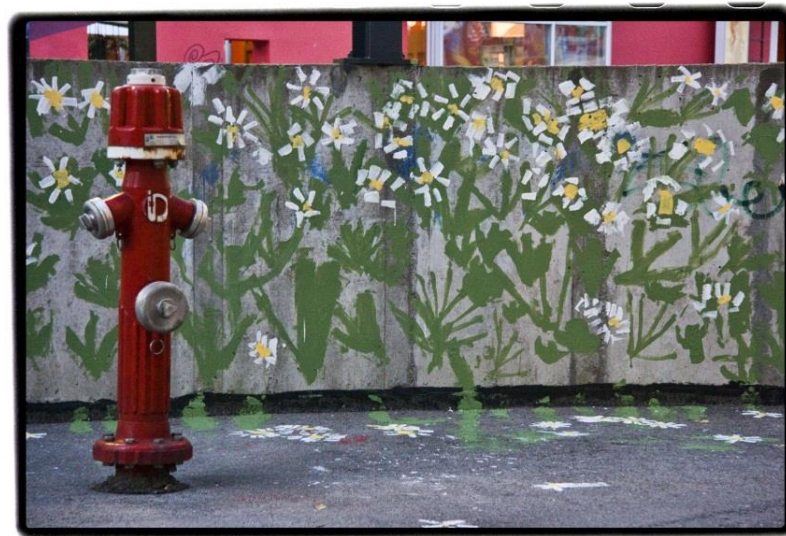

Robi Kroflič, Martina Peštaj
**Vzgoja prek umetniške izkušnje –
primer filmske vzgoje**

Če je »čar umetnosti v tem, da nikoli ne vemo, kaj bo doseglo kakšen učinek, in še manj, kako bo delovalo v kasnejšem času« (M. Čander 2012), so pedagoški odzivi na kritično umetnost pogosto panični in odražajo strah pred škodljivimi posledicami umetniške izkušnje...

Motivi za pripravo delavnice

- Številne ekscesne polemike glede (ne)primenosti umetniških izdelkov za ciljno skupino otrok in mladostnikov:
 - Ob uvrstitvi romana Andreja Predina *Na zeleno vejo* med obvezno čtivo na tekmovanju za Cankarjevo priznanje
 - Ob predstavi *Zlati šus* v Lutkovnem gledališču
 - Ob grafitih otrok iz vrtca Vodmat na Metelkovi
- Udeležba na razpravi z učenci po predstavi Lutkovnega gledališča *Kamni* na Kulturnem bazarju 2012, ki je pokazala na nepoznavanje osnovnih zakonitosti vodenja pogovora po umetniškem dogodku

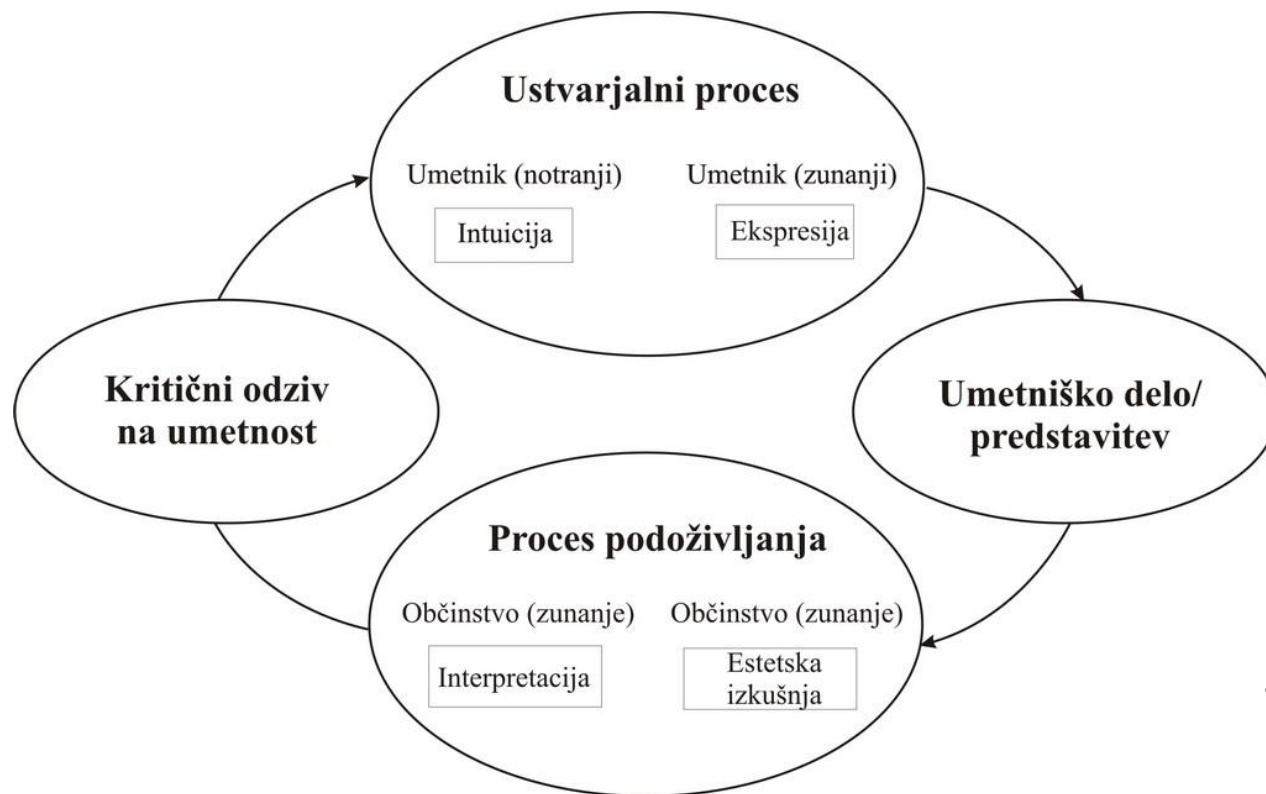
Namen delavnice

- Predstaviti ključne razloge za vključevanje umetniških dogodkov v vzgojo in izobraževanje
- Predstaviti ovire in nevarnosti vzgoje preko umetniškega doživetja
- Osvetliti koncepte, s katerimi lahko utemeljimo vzgojno vrednost filmske zgodbe
- Predstaviti možnosti dostopa do kakovostnih filmskih vsebin in njihovo umestitev v šolske in predšolske programe vzgoje in izobraževanja
- Demonstrirati uporabo načel induktivne logike strukture vodenega pogovora po ogledu filmske vsebine

Prednosti umetnosti kot medija vzgoje in izobraževanja

- Umetnina angažira celoten spekter človekovih senzornih, intelektualnih, emocionalnih in motivacijskih plasti osebnosti
- Kot taka omogoča oseben, angažiran, izkustven stik z upodobljeno vsebino in s tem krepitev številnih, za prosocialnost in moralo pomembnih osebnostnih lastnosti in dimenzij:
 - Zmožnosti uživanja v lepem
 - Mimetičnega upodabljanja kot ustvarjalne rabe alternativnih jezikov
 - Zavedanje pomena zgodbe/naracije, ki je tudi osnovna struktura naše identitete

- Umetniške imaginacije
- Občutljivosti za upodobljeno tematiko (ko v na prvi pogled nezanimivem in pomensko praznem dogodku prepoznamo duhovno polnost pomenov)
- Premagovanje strahov in stereotipov (ko nas soočenje z drugačnostjo upodobljene osebe prisili v razmislek o lastnih skritih (drugačnih) plasteh doživljanja)
- Katarzo
- Umetnost kot „orodje“ razvoja različnih inteligentnosti (Gardnerjeva teorija mnogoterih inteligentnosti)
- Umetnost kot „orodje“ spodbujanja kreativnosti (Robinson)
- Notranja vrednost ukvarjanja z umetnostjo za umetnika in odjemalca umetnine (RAND študija 2004):

USTVARJALNI PROCES:
umetnik intuitivno upodablja
lastne eksistencialne dileme

PROCES PODOŽIVLJANJA:
interpretacija sporočila umetnine
je subjektivna in s tem
nepredvidljiva

Umetnost kot komunikacijska izkušnja

- Umetnost kot eden najprimernejših medijev za razvoj identitete, sebstva in moralne samopodobe otroka/mladostnika (Kroflič – oblikovanje celovitega induktivnega vzgojnega pristopa)

»Vživetje v umetniško kreirano osebo oziroma dogodek, sočutje z njeno usodo, ukinjanje ego fantazij o samemu sebi kot središču sveta, refleksija dogodkov, ki se meni samemu morda nikoli ne bodo zgodili, zmožnost ustvarjanja vizij o možnih svetovih, ki ukinjajo izvorno sebičnost in nepravičnost, so komponente imaginacije in hkrati kapacitete, ki poglobljajo posameznikovo etično zavest.«

(Kroflič (2007). *Vzgojna vrednost estetske izkušnje*)

Ovire in nevarnosti vzgoje preko umetniškega doživetja

- Ker učinek srečanja z umetnino ni predvidljiv, se bojimo neideološke, odprte razprave o možnih pomenih umetniškega sporočila
- Ker vztrajamo na podobi otroka/mladostnika kot bitja potreb in kot nezmožnega kompetentnega ustvarjanja ali interpretacije umetnine:
 - Posegamo v vrtcih in šolah po modelu vzgoje in izobraževanja za bodoče kompetentno ukvarjanje z umetnostjo
 - Pomen umetnosti razlagamo direktivno in ne dopuščamo/spodbujamo otrokovo/mladostnikovo samostojno iskanje možnih pomenov

Kdo in na kakšen način naj posreduje umetniško izkušnjo otrokom/mladostnikom?

- **Vzgoja in izobraževanje o umetnosti:** za posredovanje vednosti o umetnosti in za razvijanje veščin umetniškega ustvarjanja usposobljeni pedagogi (likovni in glasbeni pedagogi, učitelji zgodovine umetnosti, učitelji materinščine in tujih jezikov)
- **Vzgoja in izobraževanje preko umetnosti:** za spodbujanje umetniškega doživljanja so mnogo pomembnejši stiki z „živo umetnostjo“, posredovani preko posameznih umetnikov in kulturnih institucij (gledališča, galerije, kino, koncertne agencije, muzeji itn.); tudi ta model zahteva znanja o primernih načinih spodbujanja umetniškega doživljanja in kritične refleksije umetniškega sporočila

Umestitev umetnosti v (pred)šolski kurikulum

- *Posebno področje dejavnosti oziroma šolski predmet*
 - Omogoča sistematično posredovanje informacij o umetnosti, delno tudi razvijanje veščin rabe umetniških jezikov
 - Zaradi prostorskih in časovnih omejitev ni primerno za spodbujanje doživljanja in refleksije umetniških dogodkov
- *Povezovanje umetnosti z drugimi šolskimi vsebinami v obliki projektnega dela*
 - Omogoča daljše časovne sekvence, potrebne za bolj poglobljeno doživljanje, ustvarjanje in razumevanje
 - Težje je podvrženo objektivnim kriterijem vrednotenja/ocenjevanja

- *Ponudba obšolskih dejavnosti*
 - Omogoča občasen stik z umetnino
 - Ne spodbuja dovolj stika z vzgojno-izobraževalnimi vsebinami po posameznih predmetnih področjih
- *Program poglobljenega učenja (predlog kurikularne inovacije K. Egana)*
 - Učenec si na začetku šolskega leta izbere temo, ki ga zanima in o kateri bo razvil „ekspertno znanje (in veščine)“
 - Šola mu določi enega ali več učiteljev, ki mentorirajo njegovo samostojno raziskovanje izbrane teme
 - Mentorji spodbujajo učenca, da temo obravnava s čim več vidikov in s pomočjo različnih medijev sporočil (kombinacija strokovno-predmetnega in umetniškega pristopa)

- Učenčevo delo se ovrednoti s pomočjo ocenjevanja mape izdelkov (portfolio)
- S tem pristopom realiziramo tri pomembne cilje:
 - Učenec pridobi ekspertno znanje na enem področju
 - Učenec pridobi veščine samostojnega, poglobljenega učenja
 - Poveča se motivacija za učenje

VIR: Egan, K. (2010). *Learning in Depth (A Simple Innovation That Can Transform Schooling)*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Kaj ponuja vstop v filmsko zgodbo?

Pomen imaginativne pripovedi - zgodbe

- Imaginacija je ena najbolj zapletenih človeških zmožnosti, ki presega zgolj domišljjsko snovanje nikoli obstoječih situacij, ampak:
 - omogoča, da imamo občutek o samih sebi kot bitjih preteklosti in prihodnosti, kot bitjih zgodovinske kontinuitete, brez česar ni mogoče oblikovati občutenje sebstva oziroma identitete
 - omogoča, da lahko interpretiramo lastne izkušnje in iz občutij ustvarjamo ideje
 - omogoča, da ideje predstavimo na tako prepričljiv način, da jih poslušalec/gledalec začuti oziroma vidi, kar je kvaliteta genialnih pesnikov in govorcev (Warnock (1994). *Imagination and Time*)

- pri odraslem imaginativno ustvarjanje zgodbe omogoča:
 - konstrukcijo identitete in osebnega smisla
 - ohranjanje in osmišljevanje zgodovinskega spomina (stik s preteklostjo)
 - soočenje s potlačenimi vsebinami osebne zgodovine
 - krepitev moralne zavesti

Občutek sebstva izhaja iz vprašanja: kdo si? Naše življenje postaja odgovor na vprašanje 'kdo?', ki nam ga običajno naslovi druga oseba, v kolikor tej osebi in sebi izpovemo življenjsko zgodbo. To pomeni, da premislimo svoj sedanji položaj v luči preteklih spominov in ciljev za prihodnost. Pripovedovanje zgodbe, pa tudi narativna identiteta sta notranje interaktivna (dialoška) koncepta.

(Kearney (2002). *On Stories*)

- otroku imaginativno ustvarjanje zgodbe zagotavlja:
 - preizkušanje različnih imaginarnih vlog (simbolna igra)
 - premagovanje frustracij (simbolno razreševanje dilem in strahov)
 - občutek sprejetosti – ko je povabljen v zgodbo drugega
 - občutek avtorstva in nastajajoče subjektivitete – ko je poslušan
 - iskanje skupnih spoznanj – ko se odzovemo na njegovo pripoved z aktivnim poslušanjem (vprašanji, komentarji, pojasnili)

Pripovedovanje zgodbe je igra, postavljena v narativno obliko...
Otrokove zgodbe so literature, otrokova igra je njegovo življenje.
Otroci se vedno vidijo znotraj zgodbe. In prijatelj postaneš, ko prevzameš vlogo v igri bližnje osebe. Otrok je zares sprejet v skupino, ko ga otroci vključijo v svoje zgodbe in dramatizacije.
(Paley (1990). *The Boy Who Would be a Helicopter*)

- zgodba združuje pet temeljnih estetskih konceptov/vrednot Aristotelove *Poetike*:
 - dramski zaplet (*mythos*) – povežemo preteklost in sedanje občutke z upanjem za prihodnost
 - ponovno kreacijo (*mimesis*) – v domišljiji poustvarimo pretekle dogodke
 - katarzično olajšanje (*catharsis*) – ob sočutju z junakom se znebimo strahov/bolečine
 - dostop do modrosti (*phronesis*) – dobimo uvid v možno reševanje zapletov v življenju
 - etičnost (*ethos*) – približamo se različnim pogledom na opisan dogodek

Življenje živimo, medtem ko zgodbe pripovedujemo. A rečemo lahko, da je neizpovedano življenje manj bogato kot izpovedano, kajti izpoved odpira življenju perspektive, ki niso dostopne navadni percepciji. (Ricoeur 1996, *Life in Quest of Narrative*)

SLON

vzgojno-izobraževalni program animiranega filma na ANIMATEKI, mednarodnem festivalu animiranega filma

Martina Peštaj

Skrb za celostno spoznavanje animiranega filma:

- **program kratkih filmov,**
- **pogovori z otroki ob ogledu filmov,**
- **delavnice animiranega filma.**

Ptičica in list, Slon I, 4 - 7

Činti, Slon II, 7 - 10

Rising Hope, Slon III, 10 - 14

Much Better Now, Slon IV, 14+

DVD SLON

z vrstico, ki spodbuja pogovor z otrokom

Koyaa – Lajf je čist odbit
Kolja Saksida, Slovenija, 2011, 3'
lutkovni animirani film

Dodu, kartonasti deček
(Dodu, O rapaz de cartao)
José Miguel Ribeiro, Portugalska, 2010, 5'
lutkovni animirani film

Velika nagrada
(Grand Prix)
Anna Solanas, Marc Riba, Španija, 2011, 7'50"
lutkovni animirani film

Steklenica (Bottle)
Kirsten Lepore, ZDA, 2010, 5'30"
animirani film v tehniki pikselacije

Dodatki:
Čarovnije
Otroški animirani film, 5 avtorjev, Slovenija, 2012, lutkovni animirani film

Lačen?
Otroški animirani film, 4 avtorji, Slovenija, 2012, animirani film v mešani tehniki: pikselacija in klasična risana animacija

Ninja žarnice
Otroški animirani film, 6 avtorjev, Slovenija, 2011, animirani film v tehniki kolaža

Pri nastajanju DVD-ja so sodelovali producenti: Zvriks, Sardinha em lata, I+G Stop Motion, California Institute of the Arts, Utrecht School of the Arts, Film Studio Animacijas Brigada, Gerd Gockell Filmproduction/ Anigraf Filmproduction/SRF, SHAKEMOON Animation, Društvo za oživljanje zgodbe 2 koluta

Vrstica za pogovor z otrokom
Izbrani animirani filmi so čudovito izhodišče za pogovor o vsakem filmu, o mislih in čustvih otroka in njegovem povezovanju gledalnih vsebin z vsakdanjim življenjem. Zato smo za vas pripravili vrstico za pogovor z otrokom.

Samo za naročnike revij Cicido in Ciciban, november 2012. * Videogram je nastal v sodelovanju z Mednarodnim festivalom animiranega filma Animatoka in Društvom za oživljanje zgodbe 2 koluta. Ni za prodajo. * Naslovna fotografija je iz filma Koyaa – Lajf je čist odbit.

* Pripravi in uredili: Martina Pešaj in Tatjana Urbič v sodelovanju z udeleženci revij Ciciban in Cicido. * Avtorica orodna vrstice: Martina Pešaj. * Tehnično uredila: Tatjana Urbič. * Več o festivalu na www.animatoka.si in slon.animatoka.si, več o revijah na www.ciciban.si in www.cicido.si.

Slon6

osem animiranih filmov

Cicido

Violinistka
(Vioolspel)
Tünde Vollenbroek, Nizozemska, 2010, 1'45"
animirani film v mešani tehniki: kolaž in risba

Tiger (Tigeris)
Janis Cimernanis, Latvija, 2010, 7'45"
lutkovni animirani film

Veliki brat (Der Grosse Bruder)
Jesús Pérez, Elisabeth Hüttermann, Nemčija, Švica, 2010, 6'

Pikapolonica hoče odrasti
Miha Knific, Slovenija, 2011, 12'05"
lutkovni animirani film

Izbor animiranih filmov iz otroškega programa Slon na Mednarodnem festivalu animiranega filma Animatoka.

Z vrstico, ki spodbuja pogovor z otrokom.

80'36"

16:9

4:3

Video in tonski zapis na tem videogramu sta avtorsko zaščitena. Prepovedano je vsako nepooblaščenno javno prikazovanje, montiranje, razmnoževanje, distribucija in posnemanje. Izposoja v videoklubih je dovoljena samo s posebnim dovoljenjem (pogodbo) nosilca licenčnih pravic. Ucenca velja za območje Republike Slovenije.

Pogovor z otroki na Slonu

Ogled filmov

Pogovor z avtorjem filma (in glavnim junakom ;-)

Struktura vodenega pogovora

Moj čudni dedek

1. **OPIŠ ZGODBE IN LIKOV**

- OPIŠITE ZGODBO, KAJ SMO VIDELI V ANIMIRANEM FILMU?
- OPIŠITE LIKE, KDO NASTOPA V ZGODBI?
 - Kakšna je deklica – opis zunanosti in karakterja.
 - Kako se počuti ob dedku?
 - Kako se počuti ob vrstnikih?
 - V čem se vidi, koliko ji pomeni dedek in njegovi izumi?
 - Kakšen je dedek – opis zunanosti in karakterja.
 - Kako se vede do vnukinje?
 - V čem se vidi njegova “čudnost”?
 - V čem se vidi, koliko mu pomeni vnukinja?
 - Kakšni so dekličini vrstniki – opis zunanosti in karakterja.
 - Kako se vedejo do deklice in kako do dedka?
 - V čem se vidi, da niso prijazni, predvsem do dedka?

2. POGLOBITEV (ZAKAJ? KAJ TO POMENI? PO ČEM SE VIDI, DA...?)

•ZAKAJ?

- Se je zgodilo to in to? Po čem se to vidi?
- Meniš, da je deklici težko živeti z dedkom? Po čem se to vidi?
- Meniš, da je dedek srečen v tem, kar počne? Po čem se to vidi?
- Meniš, da je deklico očaral dedkov izum? Po čem se to vidi?

•KAJ POMENI?

- Da je nekdo “čuden”?
- Če nekdo naredi to in to?

3. VŽIVETJE V UMETNINO IN ZGODBO

- Kako si se počutil, ko se je zgodilo to in to?
- Se je tudi tebi že zgodilo to in to? Kako si se počutil?
- Če bi se tebi zgodilo to in to – kako bi se počutil? Kaj bi naredil?

4. RAZVIJANJE OBČUTLJIVOST ZA UMETNIŠKI IZRAZ

- Kako je bilo prikazano to in to? Kakšen je bil videti ...? Kakšne so bile barve? Je bilo svetlo, temno? Kaj smo ob tem slišali? Kako smo se ob tem počutili?

5. EKSPRESIJA DOŽIVETIJ

- LAHKO TO UPODOBIMO?

Povzetek – načela

- Otrokom ne razlagamo zgodbe in/ali sugeriramo njenega sporočila.
- S podvprašanji otroke spodbujamo k natančnemu opazovanju in utemeljevanju trditev.
- Spodbujamo k strpnemu poslušanju drug drugega in upoštevanju možnih različnih pogledov in razlag.
- Morebitna skupna stališča naj oblikujejo otroci sami.
- Če se nam zdi, da so spregledali kak pomemben detajl zgodbe, jih spomnimo nanj in spodbudimo, da razmislijo o njem in pojasnijo njegov pomen.
- Ključno je otrokovo doživljanje, vživetje v like in zgodbo in spodbuda, da ta doživetja izrazijo na različne načine:
 - s pripovedovanjem,
 - z risbo,
 - s filmskim ustvarjanjem,
 - z dramatizacijo in/ali simbolno igro,
 - s plesom ...

- **VŽIVETJE** v zgodbo in like,
- **OPAZOVANJE** njihovih karakternih značilnosti,
- **OPISOVANJE** psiholoških stanj,
- **POSLUŠANJE** različnih razlag zgodbe in
- **IZRAŽANJE** lastnih doživetij

**ima večjo vzgojno vrednost kot
eksplicitno moralno sporočilo!**